

F. 34.

95

163 A1

A HAMPEL-KÖNYVTÁRBÓL

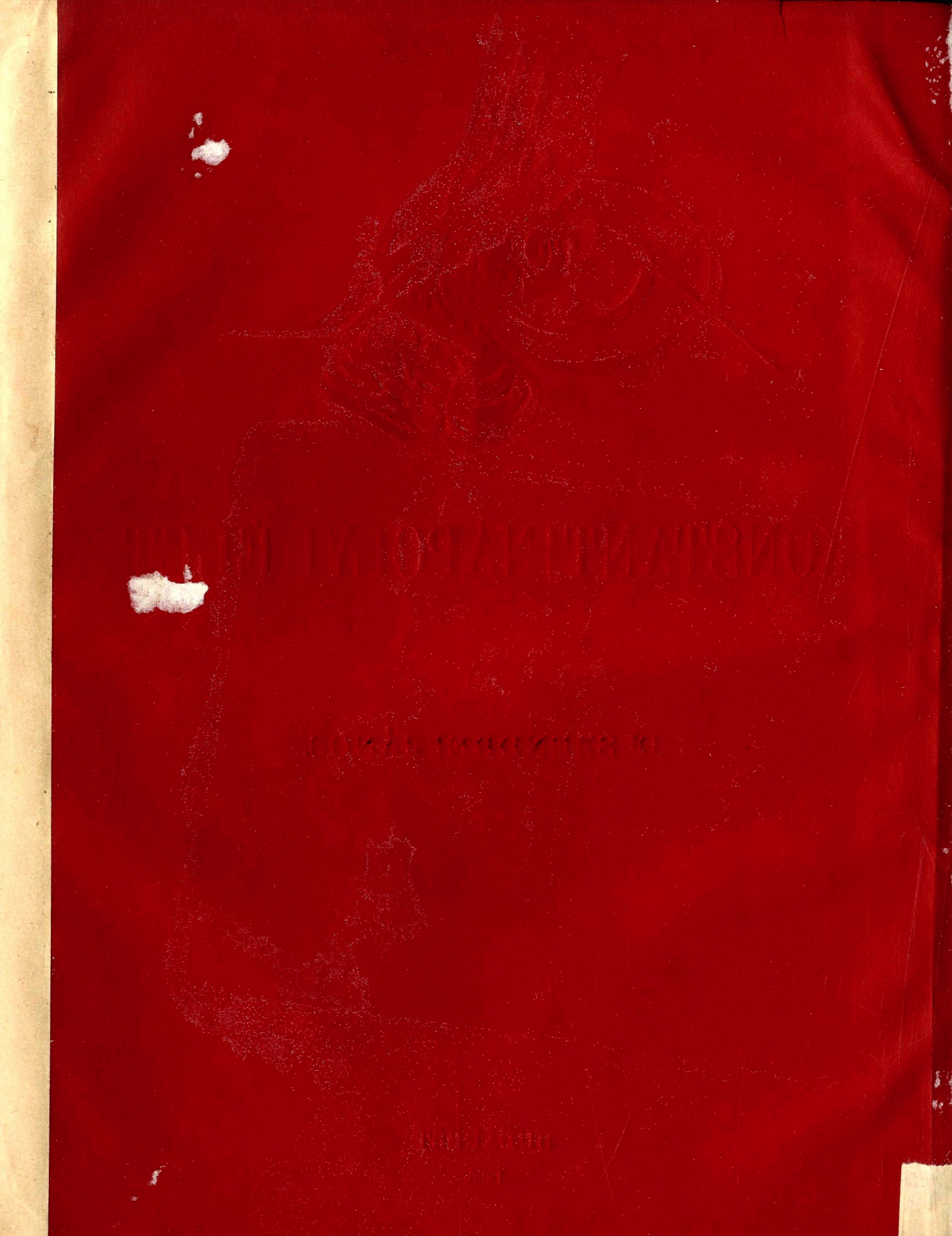
KONSTANTINÁPOLYI ÉLET

IRTA

Dr SZENDREI JÁNOS.

BUDAPEST

1896.

249/928.

A Fekete-tenger
torkolata.

Kisázsiai partok
és a Bosporus tengerszoros.

Leander-
torony.

Skutari
városrész.

Kaszárnyák.

Fenaraki
öböl.

Kilids-Ali dsámi.

Tophane arzenal.

Osztrák-magyar Lloyd-gőzösök.

Galata városrész.

A Márvány-tenger
torkolata.

A régi szeráj
és a Fényes kapu.

Az Aja-Szófia
főmecset.

Achmed
mecsetje.

Sztambul,
a török városrész.

Az Aranyszarv-
öböl.

Szeraszkeriat
tűztorony.

A nagy
bazar.

Fő-postapalota.

A karakói nagy új híd.

Jeni dsámi.

Szulejman szultán dsámija.

Kikötők.

KONSTANTINAPOLY, — EREDETI FÉNYKÉPI FÖLVÉTEL UTÁN.

A régi hid.

Kaszárnyák.

Ejüb
városrész.

Kikötők.

Pera városrész.

Török császári hadihajók.

Hajógyár.

E. 34. - 95.

KONSTANTINÁPOLYI ÉLET.

Utazásunk Konstantinápolyba Vámbéryvel. Úti élmények. Megérkezés. Az új nagy híd. Forgalom. A város története. A szultán és a szelamlik. A török nők. A város nevezetességei.

A kelet fényes kapuja, a világ legszebb városa. Szébb, mint Nápoly ragyogó tengeröblével, nagyobb, mint Páris hullámzó boulevard-életével.

A három tenger partján, a ragyogó keleti ég alatt az árboczerdő, a szeliden hullámzó kék tenger, a karsu minaretek, aranyozott kupoláikkal s a tarka színű öltözetben hullámzó keleti nép örökre feledhetetlen látvány.

És ez a szokatlan lebilincselő élet már kezdetét veszi, a mint Zimonynál a rendes gyorsvonatról a keleti villám-vonatra átszállunk. A világ nagyobb nemzetei mind képviselve találjuk e vonaton. Ott utazik az angol királynő futárja, a francia követségi futár, egy bajor herceg, a bolgár külügyi államtitkár, a szófia polgármester, Takla bej arab ujságíró, az orosz nagykövet neje gyermekeivel, két szép amerikai angol miss és végül Resid bej effendi, a ki nem más, mint a mi Vámbérynk, a ki azonnal az egész társaság középpontjává lesz, mert ő már mindenkit ismer, már mindenkivel utazott valamikor valahol, s mert mindenkivel folyékonyan beszél a saját anyanyelvén.

Nist, Szerbia második városát érintve, a Nisava folyó vadregényes völgyének sziklakapuin át Pirothoz érünk, majd Czaribrodon át a bolgár határra lépünk. Nem sokára azután a hős Battenberg Sándor nevére emlékezetes Dragomán szoroson és Szlivniczán át sötét este roboteg be vonatunk Szófiába. Hajnalodik, mikor Musztafa pasa hidjánál a török határt átlépjük. Ezentúl perczről-perczre érdekesebb az élet és a vidék. A török föld maga Konstantinápolyig elhagyott, kopár, apró cserjésektől borított. A lesült avaron juhnyáj legelész, melyet hosszú puskás, turbános pásztorok őriznek, a sovány földet fekete bivalyoktól vont kezdetleges faékével töri a tarka öltözetű, zöld turbános muzulmán, a távoli szekérúton pedig porfelhőbe burkolva halad egy 8—10 megrakott tevéből s pár fürgé lovasból álló karaván.

A vasúti vonat mentén az órházak katonai állomások. A legénység fegyverben állva tiszteleg az elrobogó vonatnak, s itt-ott lovas török csendőrök vágatnak a pálya mentén. Azt mondják, nem felesleges vigyázat; épen az adrinápolyi kerületben fekvő Berkeszköjibe érkezünk, hol pár évvel ez előtt az egész vonatot kirabolták. Azóta Mahmud Hamdi pasa ott a katonai kormányzó. Ez azon kezdte, hogy a legtávolabbról is gyanusítható emberek közül vagy százat felakasztatott. Azóta nem történt semmi. Ez az erélyes pasa magyar származású, Freund nevű hazánkfia, a ki, mint honvéd, Budavár bevételénél tüntette ki magát.

Délben érkezünk Csataldjába, hol cholera miatt vesztegzár van. Mi szerencsések vagyunk, a keleti villámvonat csak 24 óráig vesztegel itt s megmaradhatunk a vonat termeiben, de a rendes vonatok utasai öt napi veszteglésnek vannak alávetve s kénytelenek a vasút melletti fabarakokba költözni. Az állomást erősebb katonai csapat őrzi. Itt van először alkalmunk a festői, edzett és rendkívül harcziás tekintetű török katonaság közelebről látni.

A vonatot bizonyos távolságban feltűzött szurnynyal állják körül. Az orvosok carbollal mindnyájunkat befeeszkendezve, a megszabott határon belül megengedik a sétálást. Vámbéry az ő ékes törökségével a kordonon keresztül vidám társalgást folytat velük, a katonák is jóízűeket nevetnek. Finom cigarettákat dobálnak át hozzánk s hosszú botokon harmatos friss szőlőt tologatnak át papirtálcákon. Délután a tartalékban levő katonaság tornázygyakorlatot tart a pálya mellett elterülő réten; a mint azonban a nap lehanyatlik, levetik cipőiket, térdre borúlnak s homlokukkal háromszor érintve a földet, buzgó imába merülnek.

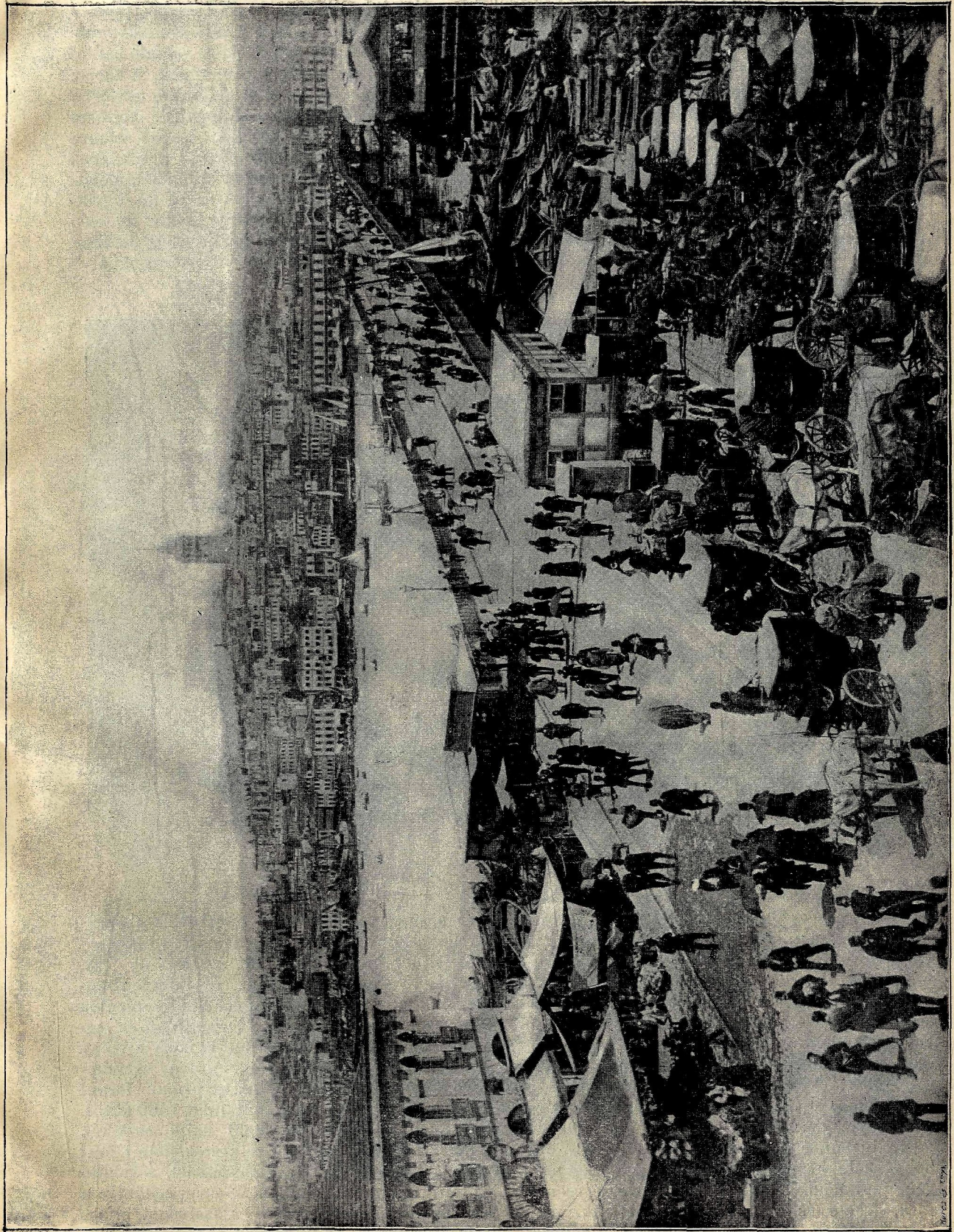
Éjjelre még egy csapat lovasság érkezett a vonat őrzésére. Másnap délelőtt 11 órakor a vonat étkezőkocsijában épen ebédnél ült az egész társaság, mikor megindultunk s elhagytuk a vesztegzárt. Viharos «bravó!» «hoch!» «bon voyage!» kiáltásokra fakadtak az útasok, a barakokból a hátramaraadtak kendőiket lobogtatták felénk. Szemben velünk egy török vonat érkezett meg, telve turbánt és fezt viselő törökökkel. Az első és második osztály ablakain lefátyolozott török nők cigarettázva nézegettek ki.

Csataldján túl a növényzet képe kezd megváltozni; a pálya mentén két oldalt jegenyefa nagyszámú cyprusok állanak, a kertekben feltűnik a lombos füge, a sötétzöld babérfa, s messziről piroslik a gránátalma.

Délután 1 órakor a Márvány-tenger első öblét pillantjuk meg. A naptól beragyogott tenger végtelen tükre szeliden ringatja hátán az apró halászbárkákat. Az egyik kis csónak épen neki indul a tengernek, vitorla helyett egy ócska kabát van rajta kifeszítve szélfogónak.

A szárazföldön órajárásnyira hatalmas földerődök emelkednek, megrakva ágyúkkal és katonasággal. Ezek szolgálnak Konstantinápoly védelméül a szárazföld felől.

Pontban két órakor robogunk be a stambuli pályaházba. Az ezután következő benyomások valóban leirhatatlanok. A hamalok, hordárok és kocsisok fülsiketítő zajában ülünk kocsira s pár utczán áthaladva, néhány percz múlva a tenger

A KARAKÓI NAGY HID ÉS KÖRNYÉKE KONSTANTINÁPOLYBAN.

Abdullah İvrek konstantinápolyi fényképe után.

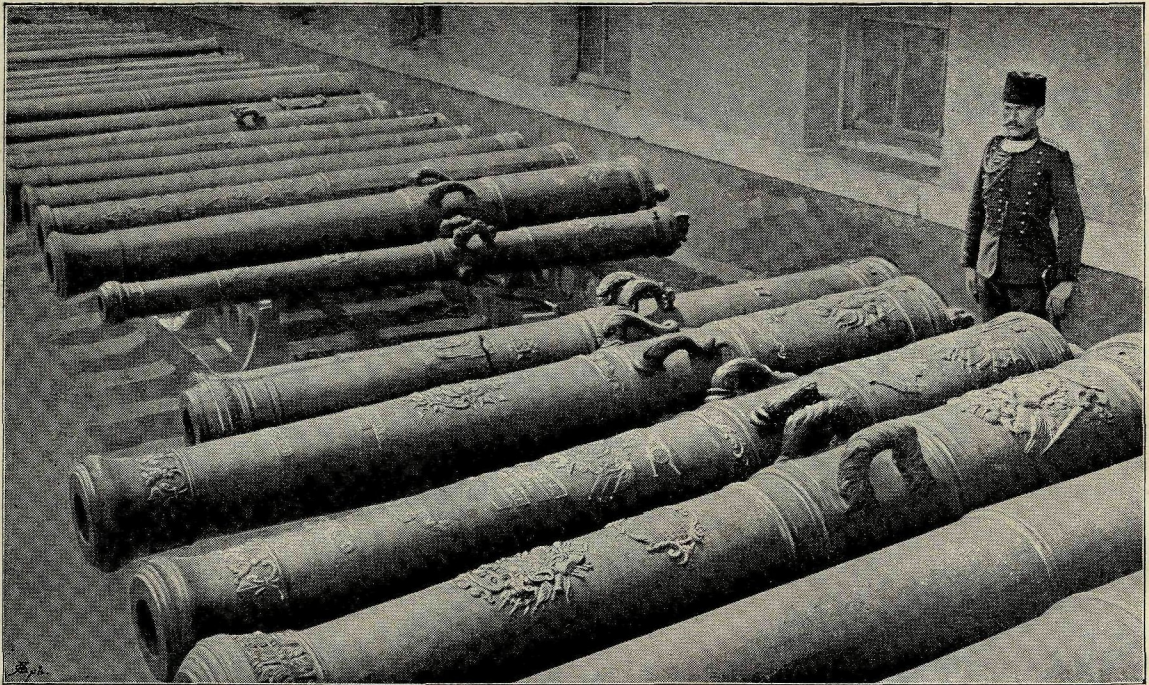
partjára, majd a karakói nagy hidra érünk, hogy Stambulból a perai dombon levő európai városrészbe hajtassunk át.

*

Konstantinápoly távról, vagy magasabb pontokról, például a galatai toronyból, vagy az Eszki szerájából nézve, a föld legszebb városa. Legérdekesebb nézőpont azonban minden esetre az Aranyszarv fölött átvezető új nagy híd, mert ott mintegy az egész panoráma középpontján áll az ember s a részleteket is közelebbről látja.

A kép, mely e helyről élénk tárul, örökre feledhetetlen marad. Jobbról látszik a *Márványtenger* és a *Bosporus*, balról az *Aranyszarv*, el-

európai fényes öltözetű hölgyek, czilinderes francziák, óriási terheket czipelő örmény hamálok, görög és spanyol zsidó kereskedők, újságot és százféle élelmet ordítva kínáló árusítók, gyalog-hintók, pompás angol fogatok, vágató bérkoscsik, mind egy gomolyagban rohannak. A karfák mellől leginkább a himlő által tönkre tett béna és nyomorék koldúsok nyújtogatják kezeiket alamizsnáért. A híd közepén csapat száma nyugodtan alusznak a «köpekek», a rókákhoz hasonlító kutyák, a melyek itt különös kíméletnek örvendenek; csak akkor ugrik föl egyik-másik ordítani, ha véletlenül ugyan, de elég gyakran keresztülmegy a láb n, vagy derekán a kocsikerék. E pontról nézve Konstantinápolyt,

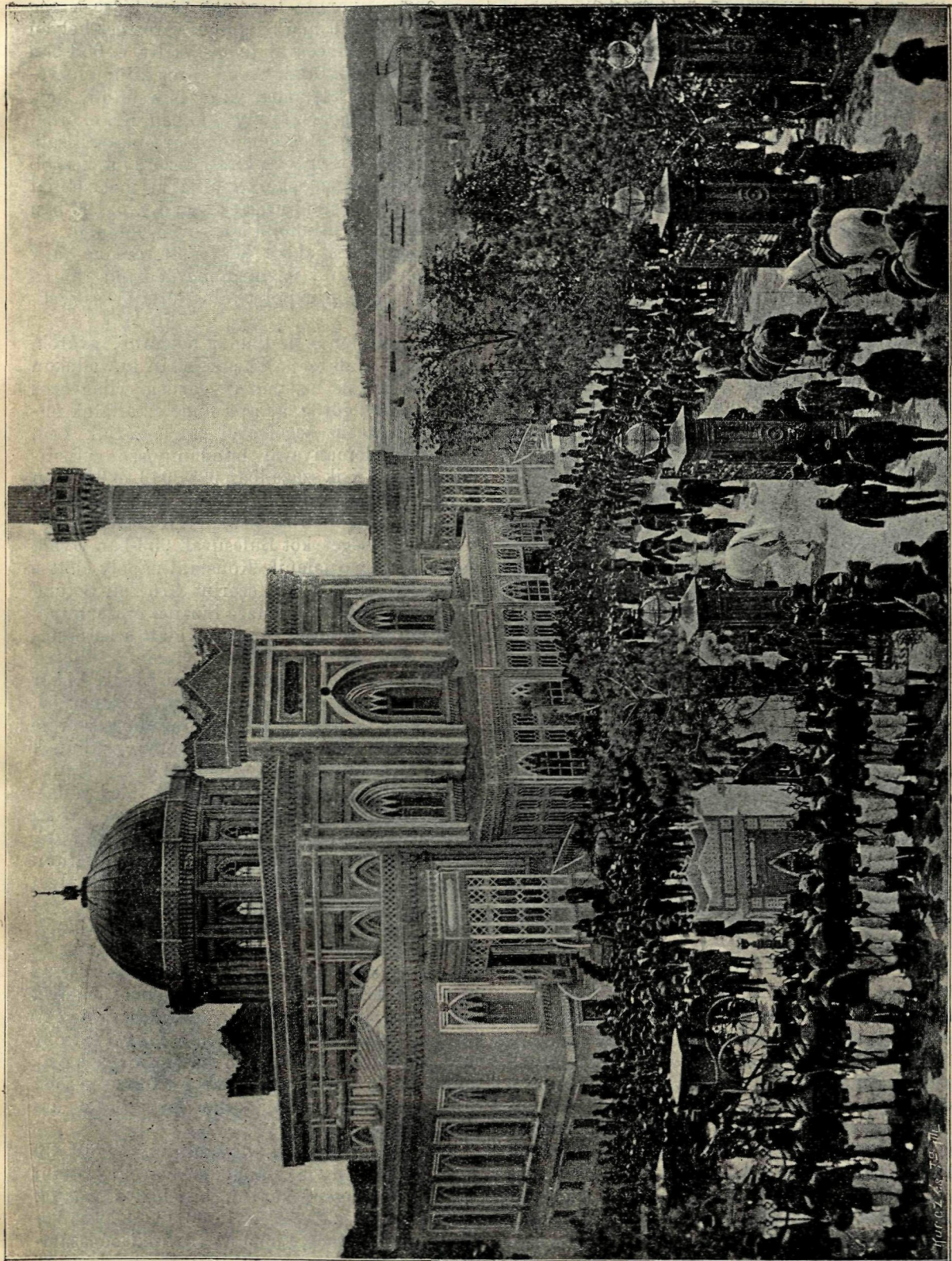

Konstantinápolyi fénykép után.

RÉGIÁGYUK A KONSTANTINÁPOLYI TOP-HANEI ARZENÁLBAN.

lepve a hajók és csónakok ezreitől. A partokon mindenfelé, a merre a szem ellát, a hatalmas város terül el több mint ezer mecsetjével és templomával. Alattunk a hajóhid dübörög a rajta nyüzsgő kábitó forgalomtól, a melyhez hasonlítható nincs a világon. A föld minden nemzete szakadatlan tömegben tolong ez óriási hidon a késő éjjeli órákig, mint valami káprázatos emberfolyam; mintha a kelet és nyugat kapuja volna, melyen át a két világtáj népáradata egymásba szakad. Vörös fezes, zöld és fehér turbános törökök, fehér köpenyes arabok, fekete képű rabszolganők, szerezsen szolgák, eunuchok, fekete prém-süvegű cserkeszek, fekete és zöld kaftános perzsák, nagy számú gyalog és lovas katonaság, rendőrök,

rögtön megérti az ember, miért volt e város ezredévek óta a különböző nemzetek vágyakozásának czélpontja s miért harcoltak érte annyit. Ragyogó ég borúl az üde levegőjű tengerparti tájra; ezredéves emlékek, templomok és paloták tövében a világ legnagyobb és legjobb, legbiztosabb kikötője nyílik, mely a világkereskedelem góczpontjává mintegy rendeltetve van. Évenként húszezer hajó fordul meg e kikötőben, s a helyi forgalmat 1400 gőzös, 3000 vitorlás-hajó és 3000 kajik eszközli. A hely bűbajos szépsége és kereskedelmi fontossága ragadta el II. Mohammedet, a hódító szultánt, mikor 1453 május 29-én megdöntve a régi bizanci birodalmat és császárságot, elfoglalta Bizanczot. Az új-korban hasonlóképpen min-

KONSTANTINÁPOLYBÓL. — SZELAMLIK. A SZULTÁN MEGÉRKEZÉSE.

den nagyhatalom vágyakozásának tárgya e város. Ez az alapja a mindig meg-megújuló úgy nevezett keleti kérdésnek. A népek fejlődésében ép úgy megvannak az átmenetek, mint a természetben. Konstantinápoly a kelet és nyugat érintkező pontján, a török nép pedig a műveltségben a közép- és új-korhatárán áll. A polgárosítást itt egyszerre erőszakosan megvalósítani nem lehet. Bármely más európai nagyhatalom kezébe kerüljön e hely, állandó veszedelem lesz a többire nézve. Vagy a megerősödő török birodalom kezében marad tehát, vagy a messze jövőben az összes nemzetek oltalma alatt szabad világ-

SPANYOL ZSIDÓ HÁREMHÖLGY.

kikötő lesz. E földi paradicsom ez esetben az egész emberiség köztulajdonába megy át.

Visszatérve a karakeői nagy hídhöz, forgalmáról az is érdekes tudnivaló, hogy ennek összes jövedelmét a török államadósságok törlesztésére fordítják; épen azért a híd jövedelme a hitelező államok nemzetközi bizottságának felügyelete alatt áll. A hídon a kocsis 25, a gyalogos 10 parát (2 $\frac{1}{2}$ krajczárt) fizet. A fizetés és ellenőrzés is érdekes. Jegyet nem adnak. A pénzszedők csupán hosszú fehér kaftánt viselnek, a melynek azonban zsebei nincsenek. A mint két kezük megtelik az apró pénzzel, azt a pénztárhoz viszik, hol az ellenőrök veszik át.

Az egész híd nagy vashajókon áll. Éjjel 12

órákor félórára megnyitják, hogy az Aranyszarvból a nagyobb hajók kimehessenek.

Konstantinápoly legrégebb városrésze a rég szeráj, vagyis a mai Sztambul városrész helyén állott, hol a megarai telepések Kr. e. 658-ban Bizanczot alapították. Az új város kitünő fekvésénél fogva csakhamar virágzásra jutott, úgy, hogy Dárius persa király 490-ben Kr. e. érdeemesnek találja elfoglalni; de már a plateai csata után Pausanias spártai király kezére jut, később pedig egy izben sikerrel állja ki makedóniai Fülöp ostromát. Severus császár Kr. u. 196-ban már sikerrel ostromolta s bevévén, földülta.

Virágzó kora akkor kezdődött, mikor Nagy Konstantin, kiről jelenlegi nevét kapta, Róma helyett Konstantinápolyt választotta fő- és székvárosául.

A népvándorlás hullámai bolgárok, avarok, perzsák és arab csapatok alakjában századokon át ostromolják az immár gazdag világáros kapuit; de a görög lakosok főleg az általuk föl talált görög tűz segélyével és császáruk, Leó, taktikai tudományával mindannyiszor visszaverik őket. A X-ik században 934., 943. és 948-ban a magyarok száguldó csapatai is megjelennek falai alatt; de biborban született Konstantin bölcsen szövetséget köt Bulesúval. 953-ban Gyula vezér újra megjelenik Konstantinápoly előtt s a nemzeti hagyomány szerint 976-ban Botond hatalmas bárdjával bezúzza Bizancz ércskapuját.

1203-ban Konrád vezérlete alatt a keresztes hadak foglalják el Konstantinápolyt s teljesen földülván, műemlékeit is tönkre teszik. Ekkor került innen a híres bronz quadriga is Velenczébe.

Ez alatt keleten a törökség hatalma es ereje mindinkább kifejlett s az oszmán szultánok addigi székvárosukból, Drinápolyból Konstantinápolyra vetettek szemet. II. Mohammed vállalkozik végre az elfoglalására. A Boszporus partján előbb az óriási rumili-hiszári erődöket építi fel, hogy így a tengert biztosítsa magának s azután megtámadja a várost. Nem juthatván azonban a kikötőbe, mivel a tengert Galata és a régi szeráj között egy óriási lánca zárta el, hajóit szálfákon gördítve a szárazföldön szállította át az Aranyszarv kikötőbe. Azután megkezdte az ostromot, különösen egy óriási ágyúval, (melyet egy Orbán nevű magyar ágyúöntő készített neki) törtetve a falakat. Vgre másfél hónapi ostrom után, miközben Konstantin császár maga is ősi halált halt, bevette a várost s a törökség több mint négyszáz esztendő óta megtartotta azt fővárosának.

Az óriási városnak külvárosaival együtt 39 kerülete van, de lakosainak számáról az ottani sajátos körülményeknél fogva biztos adatok nincsenek. Hozzávetőleg 1.033,000 lélekre becsülik a lakosságát. Ebből az 1885-iki népszámlálási adatok szerint 384,910 török, 152,741 görög, 155 ezer örmény, 45 ezer zsidó, 130 ezer idegen, stb. volt.

A konstantinápolyi élet egyik legérdekesebb színhelye a *szelamlík*. A török ház két fő részre oszlik: a szelamlíkra, hol a férfiak vannak és a *haremlíkra*, mely a nők helye. Innen nevezik az ünnepet és ünnep helyét is, a hova csak a férfiak mehetnek be, *szelamlíknak*. A szelamlík minden pénteki napon tartatik. Ez a török vásárnap, a mely itt bizonyos állami ünnep jelentőségét ölti magára az által, hogy akkor a szultán is a főmecsetbe megy imádkozni, e napon mutatja meg magát alattvalóinak és tart szemlét a csapatok felett. Az udvar, az állami összes főméltóságok, a katonaság és a külállamok képviselői azután valóban ragyogó fényű ünnepélylyé teszik a szelamlíkot. A karaköi nagy hídon át már reggel 9 órától kezdve zenezővel vonulnak át Sztambulból a perai hegy oldalán levő *Yildiz* császári palotához a csapatok. Tizenégy óra tájban kezdenek robogni a kocsik a diplomatákkal és külföldi vendégekkel a palotához. A császári palotának a főmecsettel szemben levő szárnyában három nagy terem van föntartva az ő számukra. A rendjelekkel borított diplomaták sorát előkelő hölgyközönség élénkíti. Csakhamar elfoglalják az ablakokat, honnan felséges kilátás nyílik a szemben levő mecsetre, a városra és a tengerre.

Gazdag színezetű egyenruházatában harsogó zenezővel vonul fel a katonaság. Első sorban érkezik az *etrogul* lovas gárda-ezred piros lobogós kopjával, egytől-egyig fehér lovon, azután következik a dragonyos gárda-ezred, a lovas tűzér-ezred, gr. Széchenyi rendes tűzoltó-ezrede, a tengerész tűzoltó ezred, az albán gyalogság, a rendes török sorkatonaság, s a zöld turbános, vörös nadrágos arabs ezred, a melynek emberei úgy lépkednek, mint egy-egy párducz. A katonaság az utak mentén s a mecset körül szoros sorfalat áll. A mecset udvarán gyülekeznek a főméltóságok, pasák és katonatisztek.

Időközben két érdekes vendég érkezik: az egyik *Avellan* orosz tengernagy fényes katonai kísérettel és a másik *Alaeddin Ma-pétsu* khinai tengernagy feleségével, mindketten pávatollas nemzeti díszruhában. A diplomaták között különös derűtséget keltett a tengernagy néhány papirosból való rendjele. Vámbéryval perzsául élénk társalgást folytatott. Khinában több millió mohamedán volt. A tengernagy is ezek közül való.

A figyelem most a mecset-tér felé fordult. A palotából a szultán fiai: két 16—18 éves és két 6—8 éves császári herceg érkezett meg, mindnyájan a dragonyos gárda-ezred festői egyenruhájában. A mecset bejáratánál mindnyájan lóra ültek és állást foglaltak. A két kisebbik nagyon kedves szép fiú. Nem sokára ezután három zárt udvari hintó robogott elő udvari- és hárem-hölgyekkel. Az első kocsiban egy kedves 10 éves mosolygó leányka ült, fehér atlasz ruhában, fején koszorú volt. Ez a szultán kedvencz kis leánya, Munira. Öltözete teljesen

európai szabású. A többi kocsiban a szultán feleségei foglaltak helyet, ragyogó drága selyem kaffókban, fátyolozva. Mindannyi feltűnő szépség. E kocsik a mecset udvarára hajtának, hol a lovakat kifogják és elvezetik. Nőknek tilos a mecsetbe lépni, mikor ott férfiak is vannak. Ezek innen az udvarról nézik végig az ünnepélyt.

Pontban egy óraker a palota felső kapujánál trombitaszó hangzik fel. A második trombitaszóra a katonaság tisztelőleg, a zenekarok reákezdik a hamidie indulót, a harmadik trombitaszóra az imám megjelenik a mecset karesú tornyának erkélyén és megkezdí imára hívó vonatott énekét. A menet kilép a palota kapuján. Elöl az út két szélén 16—16 miniszter, tábornok, pasa és udvari főméltóság halad, köztük aranyos egyenruhában a fekete főeunuch, a kinek hercegi rangja és fenség czime van. Mindannyinak melle borítva van ragyogó érdemrendekkel.

Pompás két lótól vont, aranyozott nyitott hintóban érkezik a szultán, vele szemben ül a fő udvari marsal, az ősz plevnai hős, Ghazi Ozman pasa. A mint a császár kocsija a kapun kigördül, mint a vihar, zúg végig a csapatok üdvkiáltása: *Padisah csokjasa!* (Éljen a padisah!)

A szultán, II-ik Abdul Hamid khán, közep-termetű, körülbelöl 53 éves férfi, kissé törődöttnek látszik. Arcza sápadt sárgásbarna, keleti jellegű, fekete szakállal. Élénken ragyogó értelmes szemei nagy tetterőt árulnak el. Fején vörös fez van; fekete katonai kabátját egyszerű tábornoki katonaköpeny takarja. Nyakában az Ozmanlie-és Intiaz-rendek gyémántos csiflagait viseli. Legnagyobb kedvtelését a cigarettázásban találja. Szivarozva dolgozik még ha állami ügyeket intéz is, e mellett egyre iszsza a sűrű török feketekávé. A szelamlíkra menő császári hintót udvari tiszték, hadsegédek és szolgák egész raja veszi körül, kik gyalog futnak a nagyúr kocsija mellett. A koci után öt pompásan fölszerszámozott fehér arabs paripát vezetnek. A mecset udvarán a szultán a külön feljárathoz hajtát, s kiszállva kocsijából, egyedül megy fel a lépcsőn. Az imám éneke elhallgat, a szárnysegédek és testőrök megszállják a lépcsőt. A fiatal hercegek leszállnak lovaikról és szintén a mecsetbe mennek. A háttérben, a katonaság sorfala mögött a tarka néptömeg, köztük több száz fehér kendős és fátyolos török nő tolong.

E pillanatban a palota ablakából nézve a tarka pompájú képet, melynek hátterét a messze ragyogó tenger ringó árbocterdejével és az Aja Szófia s Achmedian mecset ködbe vesző minaretjei alkotják, egy keleti tárgyú nagy opera jut eszünkbe a maga fényes diszleteivel.

Az alatt, míg oda át az isteni tisztelet tart, a palota páholyában megélénkül a társaság, ismerkednek a diplomaták és külföldi vendégek.

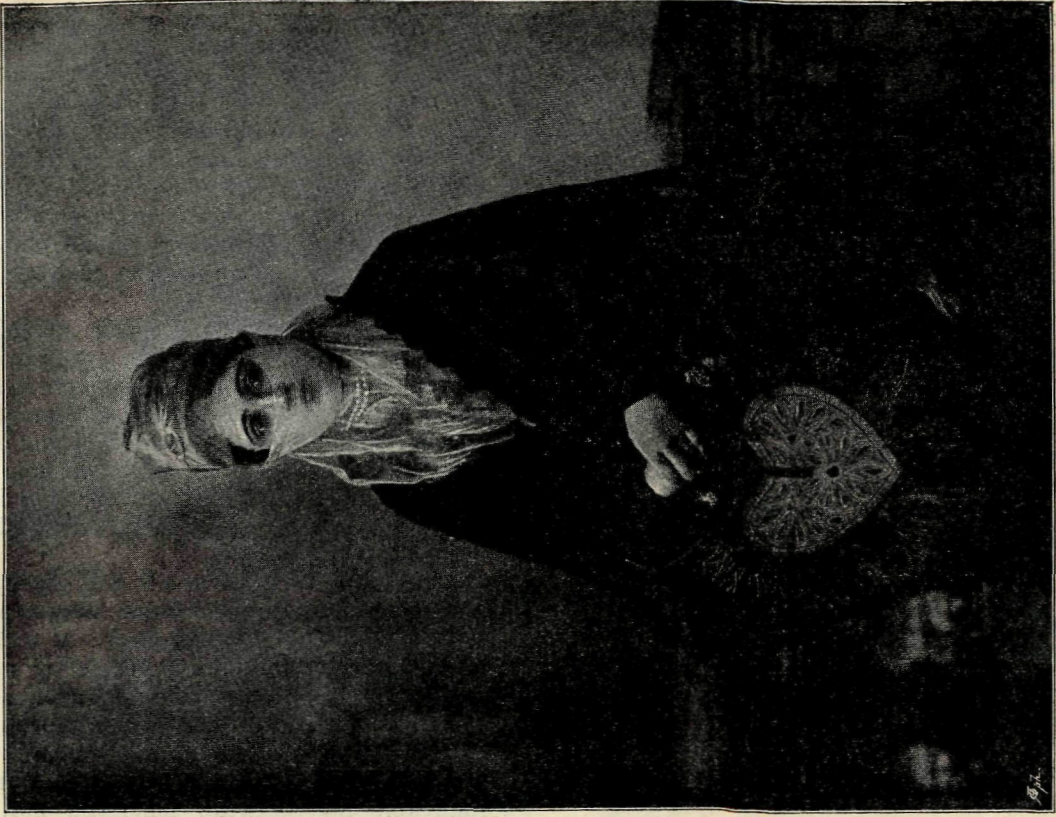

Görge háremhölgy.

KONSTANTINAPOLYI KÉPEK. — Abdullah Feris fényképei után.

Cserkesz háremhölgy.

Örmény háremhölgy.

KONSTANTINÁPOLYI KÉPEK. — Abdullah Frères fényképei után.

Török háremhölgy.

Az udvari szolgák kávét, teát és finom cigarettát szolgáltatnak fel. Kevés vártatva a mecsetből egy hadsegéd jön át s a kiválóbb vendégeknek a szultán üdvözlését hozza.

Az isteni tisztelet végét trombitaszó hirdeti, mire a mecset udvarán egy katonai zenekar áll fel. A szultán megjelenik a mecset kertre néző ablakánál, és a csapatok megkezdik a szemlére való elvonulást. Úgytve érkeznek a lovas testőrezredek lovas zenekaraikkal. A dragonyos testőr-ezred élén a legnagyobb főherceg is ott lovagol. Ezeket követik a tüzérség és végül a különböző gyalogsági csapatok.

A szemle után a főhercegek és a főmarsal is újra lóra ülve félkörben állanak fel a menet kapujánál. A szultán most egy másik pompás fogatba száll, melyen csak egyedül ül, s maga hajtja a lovakat. A hadsegédek és szolgák szaladó csapatától kísérve, visszatér a palotába.

Ezentúl már csak a háremhölgyek maradnak az idegenek érdeklődésének tárgyai, a kiknek fogatai ott állanak elhagyatva a mecset udvarán; de míg a katonaság csapatai elvonulnak mellettük, az eunuchok sietve bocsájtják le a kocsi ablakredőit. Az ő hintóikba is befogják újból a lovakat s visszahajtatnak velük a palotába. Még egy pár fényes selyemruha, néhány ragyogó szempár röpül el előttünk, s vége az ünnepélynek.

Európai embert a Keleten, s így Törökországban is természetes, hogy a nő s annak sorsa mindenképp érdekli, a mihez nagyon hozzájárul az a sok regényes dolog, a mit erről a tárgyról századok óta mesélnek. A mohamedánizmus szigorú erkölcsi elvei szentnek tartják az otthont s annak kincsét, az asszonyt, szigorúan őrzik. Idegennek tilos a nők lakosztályába lépni, még ha mohamedán is; sőt idegen férfinak egyáltalában nem szabad a török nő arcát látni. Ma már ezek a szabályok is sokat vesztettek ridegségükből. Rabszolgánok és komornák kíséretében ma már mindenfelé láthatni a török nőket az utcákon és kereskedésekben, és pedig nemcsak kocsin, hanem gyalog is. A fátýol, mely hajdan sűrű és fekete volt, ma hófehér selyem ékesség, mely annál ígézőbben mutatja a ragyogó fekete szempárt és a piczi ajkat. Mindamelllett a vallási elv ezredéveken át oly női típust nevelt a boldog Keletnek, hogy ma is van bizonyára sok ifjú női szív, mely bánatában megszakad a a háremek falai között, de nincs reá eset, hogy török nő megesalja az urát.

A török férfiak nagy többsége egyneű; a többneűség csak igen nagyúri divat s akkor is csak egy az igazi feleség, a többi nő csak annak környezeté.

A köznép asszonyai, mint a keleti népeknél általában, sápadt, sárgás arczbőrűek és hamar vénülnek. Körmeiket hennával vörösrre festik s bizony ritka közöttük a szép. Viseletük egyszerű kettős szoknyából áll, melynek felső részét fejükre borítva, bele burkolódnak. Ugyanilyen az

úri osztály utczaí viselete is, csak hogy drága, gyakran arannyal átszőtt selyemből készült.

Ezt az előkelő török női osztályt legtöbb alkalmunk van nyáron látni, mikor az *édesvízek*-nél száz számra üldögélnek az üde pázsiton és sugdosva nevetgélnek. Érdekes látni, mikor sajtáságos alakú fedeles kocsikon, lassú menetben megérkeznek. A kocsi maga népies faragásokkal van rendszerint borítva, melynek motívumai nagyon hasonlítanak a magyar népies díszítőművekhez.

Az előkelő török nő termete, arca, kezei rendkívül finomak. Arczukat gyakran festik már ők is. Nagy ragyogó szemekben igazi keleti titokzatos bűbáj ég. Hiába magyarázta meg nekem Vámbéry, hogy a szemekbe valami port dörzsölnek be, attól olyan ragyogók; nem kerestem én ennek a titkát; csak arra gondoltam, hogy én soha sem láttam szebb szemeket, mint itten.

A sok százados fajkeveredés különösen a nőknél sok különböző típust teremtett ugyan, de az eredeti faj mindig fölismerhető. A török női típus a halvány finom arc, fekete haj s a cserkesz fajjal való keveredés folytán gyönyörű kék szem; az örmény nagy fekete szemekkel, telt idomokkal; a görög az antik szépségű homlokkal és orral; a perzsa kicsiny termet, kóromfekete haj, ragyogó fehérségű bőr, apró fekete szemek; a spanyol zsidónő álmodozó nagy barna szemek, dús gesztenye haj, olajbarna bőr, és végül a levantei női típus sugar magas termet és sötét szőke fürtökhöz párisi kacérságú barna szemek.

A Kelettől vulgárisországa, hova mindeme szépségek átvándorolnak lassanként, s ott többé fátýolt sem hordanak, kétségtelenül első rangú mennyországa lehet.

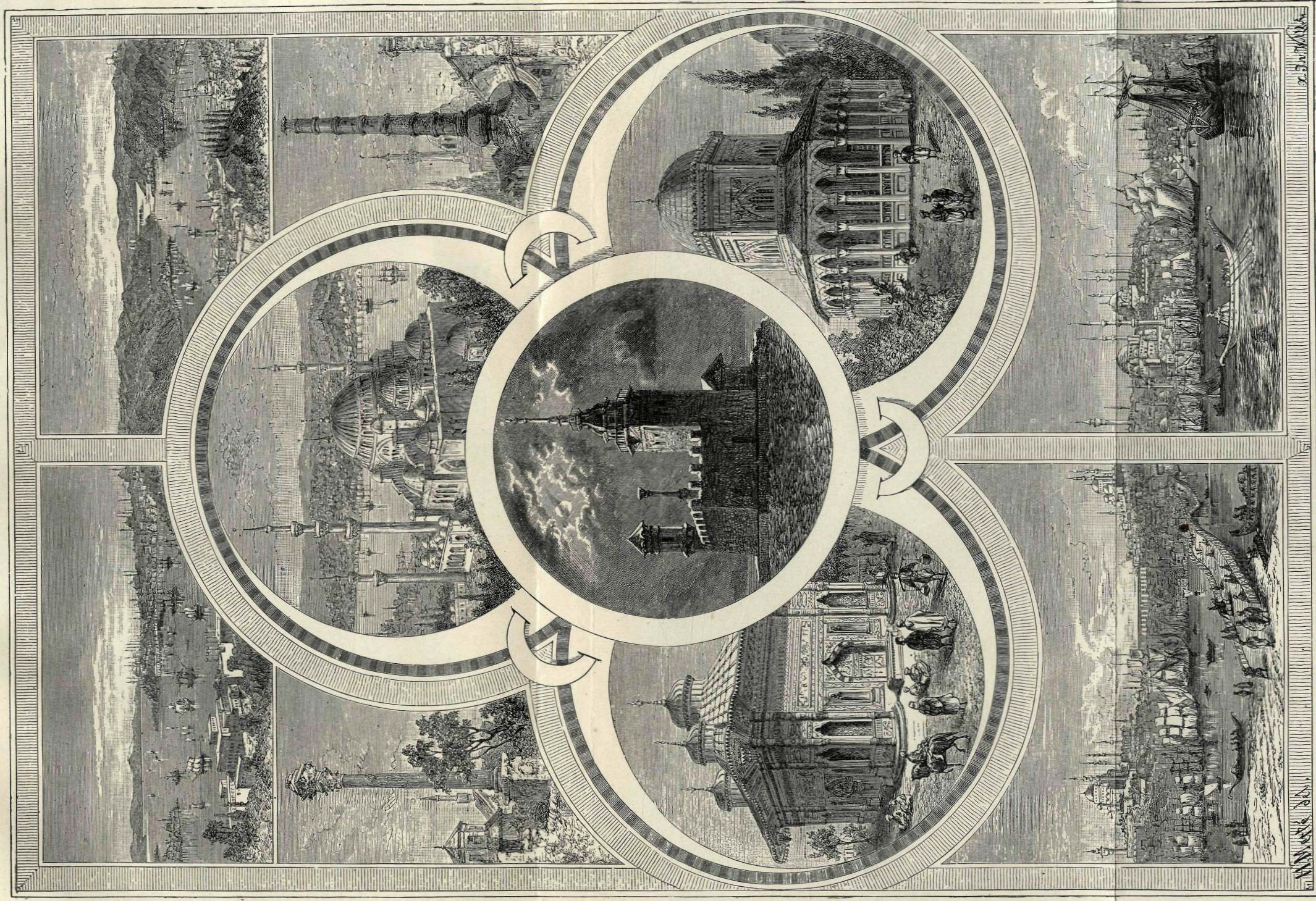
*

Konstantinápoly perai részében európai élet folyik, míg odaát Sztambul az igazi régi hamisítatlan török világ színpolye. Az emeletes faházak sűrű rácsos ablakai elzárják szemünk előtt a házak női lakóit. Nőt egyáltalán csak nagy ritkán látni az utcán. A ház előtt ott csibukozik keresztbe tett lábakkal a gazda, a törököt annyira jellemző nyugalommal nézve a világot, odább az utcza keskenyedésénél egyik házról az utcán keresztül átnyúlik a felfutó szőlő a másikra s e lugas alatt van az utcza kávéháza, hol a nap minden órájában iszszak a feketét s halk, kevés szóval megbeszéli a világ folyását. Európai ember e távoli utcza életét csak ritkán zavarja meg, a mikor erősen megbámulják és a szigorú mohamedánok bizony nem valami barátságosan tekintgetnek reájuk.

Körülbelől hasonló élet folyik a Boszporusmenti távoli külvárosokban is. Csak a közvetlen parti élet különbözik ettől, a hol a rakodó hajók élénk forgalma nyújt mozgalmas képet.

A top-hanei városrész kikötői e részben a legérdekesebbek. Itt van az egyik hadi kikötő is az

KONSTANTINÁPOLY.

A szultán nyári palotája Besik-Tasban.
Marcian császár oszlopa.
Az Aja-Szófa téri kut.
A régi hajó-híd.

Szulejman szultán dsámija.
A Kyz-kulaszi vagy Cleányok tornya.»

A szultán nyári palotája Begler-Bejben.
Az «égett oszlop.»
Szulejman szultán mauzoleuma (türbéje).
A kikötő.

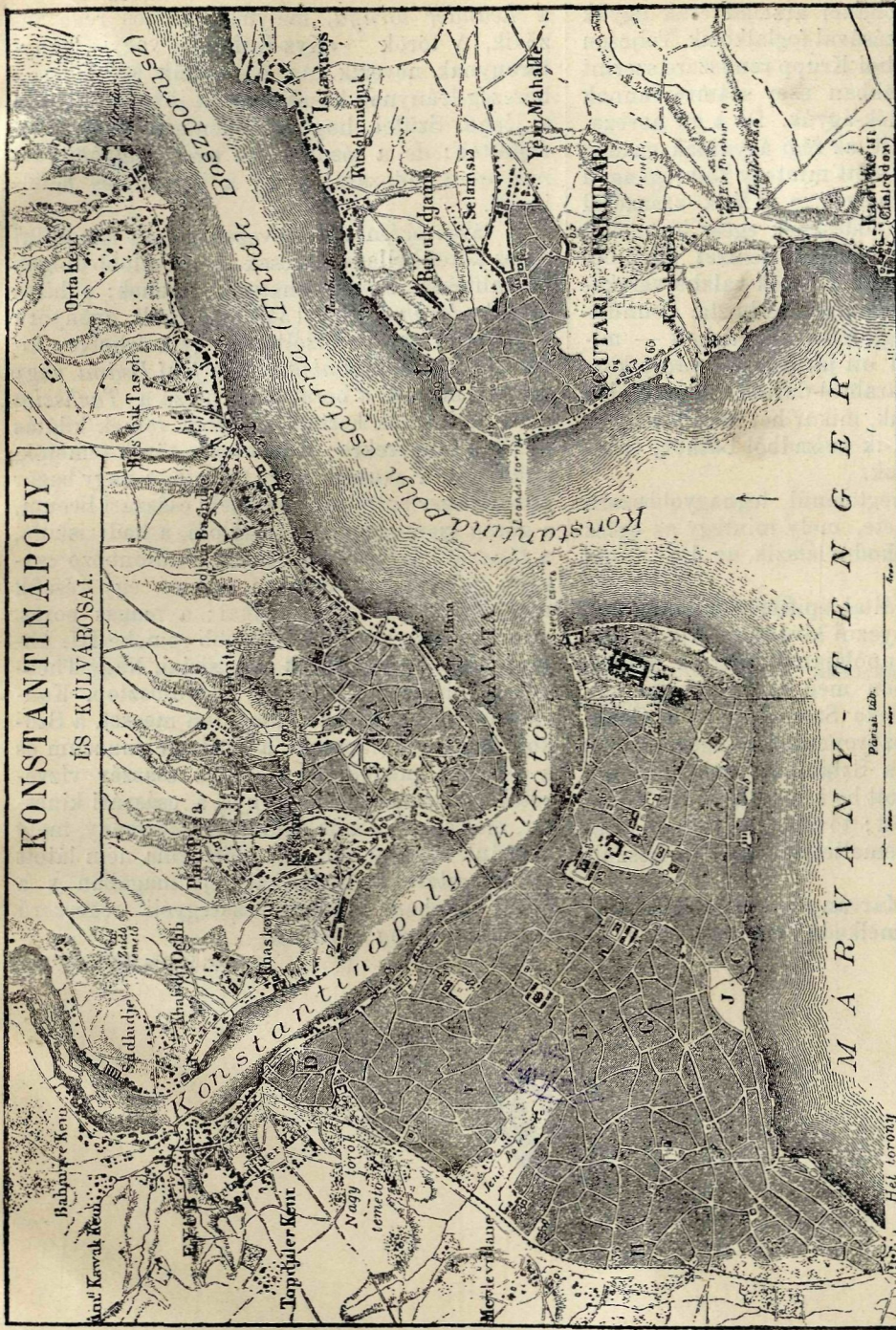
I. Konstantinápoly.

Városrészek.

- A. Eszki-Szerúj (a szultánok régi palotája).
- B. Janiosárok régi tanyája.
- C. Ormény városrész.
- D. Blakhernák.
- E. Galata.
- F. Kondosztal.
- G. Ak-Szerúj.
- H. Aghads-Szerúj.
- I. Szarmasik.
- J. Vlanga Bosztani.

Épületek és emlékek.

1. Aja Szófia dsámi.
2. Szent Iréne temploma.
3. Az Atmeidan (óversenyter) és az Almedieh nevű dsámi.
4. A régi Szerúj első udvara.
5. A régi Szerúj második udvara.
6. Császári kinosház.
7. A szultán nyári háreme.
8. A szultán téli háreme.
9. A szultán márvány kőszije.
10. Vezir-Szerúj.
11. Nuri Oszmanijeh dsámi.
12. Szultán Bajszid nevű dsámi.
13. Iskola-épület.
14. Joni khán.
15. Valide szultán nevű khán.
16. Más khánok (rakodók).
17. Eszki-Szerúj.
18. Szulejmanijeh nevű dsámi.
19. Kávéházak.
20. Kórház.
21. Szahzade (trónörökös) nevű dsámi.
22. Régi janiosár-laktanya.
23. Laleli (tulipán) dsámi.
24. Valide szultán nevű dsámi.
25. Órház.
26. Új imaret (szegény-konyha).
27. Budrum dsámiszi.
28. Ahmed-Hisszar nevű dsámi.
29. Daud pasa nevű dsámi.
30. Hekim Oghlu (orvos fia) nevű dsámi.
31. Musztafa dsámija.
32. Iszmaili pasa dsámija.
33. Mecsetek és imaházak.
34. Az Arcaditus oszlop.
35. Szultán Mehemed nevű dsámi és kórház.
36. Szerúj-mejdan dsámiszi.
37. Szelimijeh nevű dsámi.
38. Régi ciszternák.
39. Fanar (világító torony).

II. Az Arany-szarv tulsó partján.

40. Tektur-Szerúj hajdan Konstantin császári palotája, mellette örmény temető.
41. Katonai laktanya.
42. Tüzér-raktár.
43. Mérnöki iskola.
44. Admiráltság.
45. Raktárak.

III. Pera.

- a. A franciaia követség palotája.
- b. Az osztrák-magyar követség palotája.
- c. A hollandiai követség palotája.
- d. Az angol " "
- e. A svéd " "
- f. Az orosz " "
- g. A német " "

IV. Szkutári.

58. Gabona-raktárak.
59. Semszli pasa dsámija.
60. Ibrik dsámiszi.
61. Valide szultán khánija.
62. Török szultán dsámija.
63. Török klaszrom.
64. Szelim szultán dsámija.
65. Kórház és laktanya.
66. Sz. Entémia, régi görög templom.

arszenál előtt. A tophanci arsenál csak ágyúk öntésével és raktározásával foglalkozik. Teljesen modern intézmény, hol Krupp rendszere szerint dolgoznak. A raktárakban ezer számra vannak fölhalmozva a tartalék-ágyúk. De a mi nevezetessé teszi az arsenált, az régi ágyúinak gazdag sorozata. A főépület előtt mintegy 250 régi ágyú van sorba rakva, melyek a XV-ik századtól kezdve a lövegek fejlődésének egész történetét feltüntetik. Van itt minden nemzet ágyúiból mutatvány, a melylyel a török valaha verekedett s hadizsákmányul magával hozta. Bennünket természetesen legjobban az érdekelt — midőn t. i. Vámbéryvel ott jártunk, — van-e közöttük magyar is s darabról-darabra átvizsgálva nagy volt az örömünk, mikor hét darab magyar ágyút, köztük a XVI-ik századból Báthory Zsigmondét is megtaláltuk.

A városnak kétségtelenül legnagyobb szerű régi emléke és épülete, mely mintegy az egész Sztambul fölött uralkodni látszik, az *Aja-Szofta* főmecset.

A II. *Szulejmán* által építtetett hatalmas és fényes *dsámi* versenyezni kívánt az *Aja-Szófiával* és különösen kupolájának merész alkotásával sok tekintetben meg is közelítette azt. Érdekes két régi emléke Sztambulnak a *Cemberlitas* nevű, vasabroncsokkal megerősített égett oszlop, mely a Sztambult pusztított sok tűzvész-től kormozódott be s már Komnen Manó császár korában állott; továbbá a Marcián által egyiptomi gránitból emeltetett s 455-ben készült oszlop.

A Boszporus és a Márvány-tenger torkolatánál egy, a tengerből kiemelkedő sziklára építve áll

a *Leander tornya*, melyhez számos rege fűződik. A török «Kyz-Kuleszi», vagyis leány-toronynak nevezik. Az ő regéjük szerint egy herceg-leánynak közeli halálát jövendölte meg a jósnő. Szülei, hogy megmentésék, e toronyba rejtették; de a jóslt időre mégis kígyómarásnak esett áldozatul s így a jövendölés beteljesült.

A város számtalan nevezetességeit felsorolni egész kötet kellene. Itt csak a legkiválóbb dolgok fölemlítésére szorítkozhatunk. Ilyenek: a híres *Galata-torony*, mely 1348-ban épült, gyönyörű kilátással; ma a tűzoltóság egyik őrhelye; továbbá az arab *Dsámi mecset*, a *jeni Dsámi*, vagy szultán-mecset, a perai nagy útca a *Tachszim* nevű nyilvános kerttel, melyből remek kilátás nyílik a tengerekre; érdekesek a török temetők, különösen a skutarii nagy temető, a nagy bazár közel öt ezer boltjával, a mektebi császári liceum, a görög szentháromság templom, a hadi iskola, a tánczó dervisek kolostora, a különböző császári paloták, a számtalan mecset, egy részük még régi bizánci mozaikkal; a magas porta, a török építészet egyik legszebb remeke III. Ahmed kútja, a császárok régi sírjai, Nagy Theodosius obeliszkje, a bronz kígyó-oszlop, Konstantin obeliszkje, az Ahmedian mecset, a Szokoli Mehemed mecsete, a janicsár muzeum és a császári muzeumok; Valens császár vízvezetéke, a szeraszkeriat tornya, a császári kincstár, meg sok-sok más épület és intézmény, mely előttünk európai emberek előtt soha nem látott és tapasztalt tanulságokat rejt magában s a keleti napban mintegy ezeregyéji regeszerű fényben ragyog előttünk.

A TÖRÖK KATONASÁG.

(Toborzás. A testőr-ezredek. Lovasság, gyalogság, tüzérség; tűzoltó-ezredek; szekerészet. A fegyvertár. A hadi tengerészet. Katonai csendőrség.)

Szokás Törökországot a «beteg ember» néven emlegetni. A mostani keleti bonyodalmak mellett nem egy tulzó politikus hirdeti, hogy a beteg ember immár haldoklik is.

Pedig a ki ezt a népet és azt a hatalmat látja, a melyet katonaságában bir, el kell ismernie, hogy bármelyik nagyhatalom vállalkoznék is a funerátor szerepére, az minden számításon felüli nehéz küzdelemnek menne elébe.

A török köznép és az abból termett közkatona ma is fanatikus hive a mohamedánizmusnak és császárjának ; s e mellett mintaképe a jó katoná-

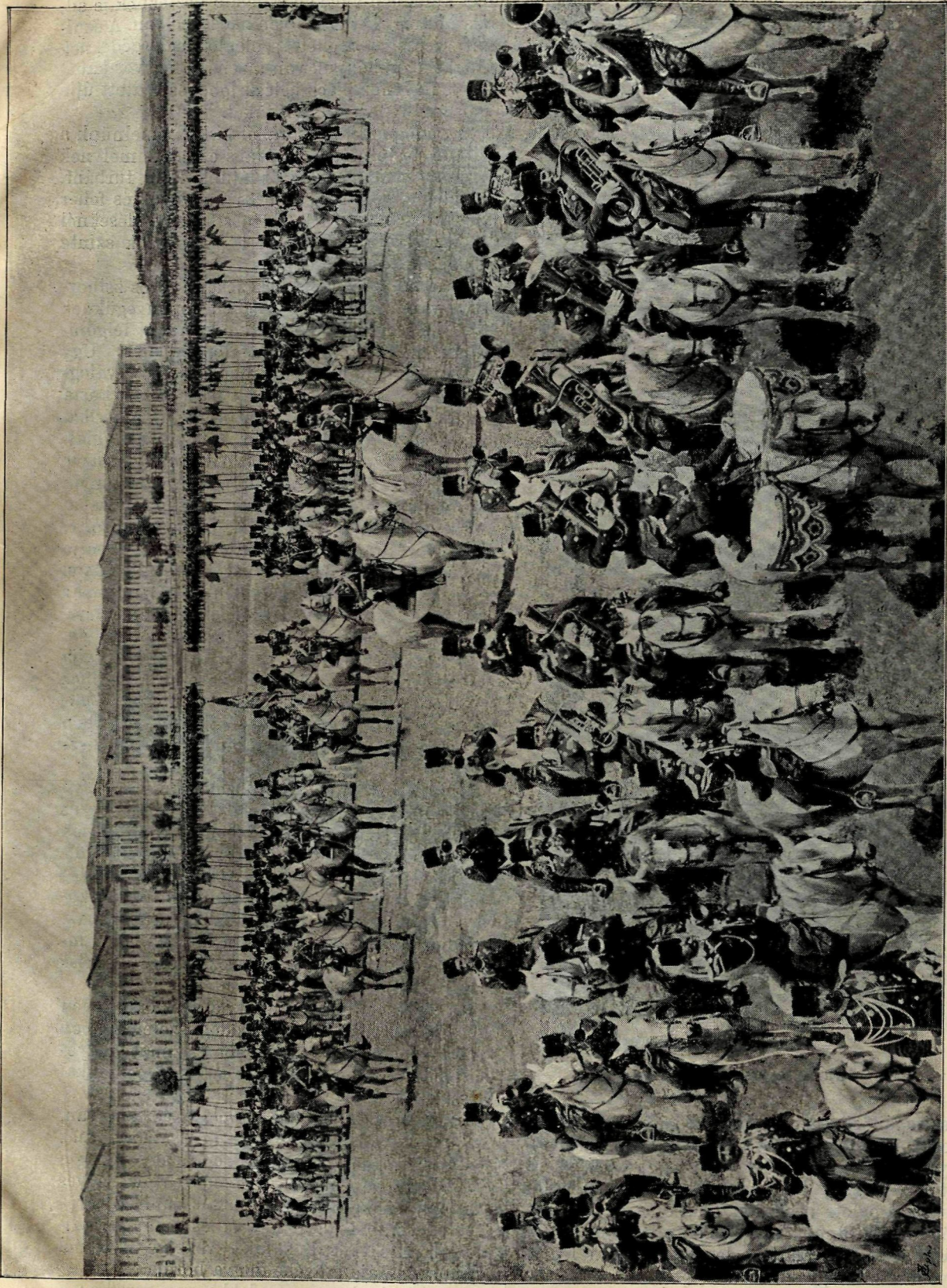
TÖRÖK RENDES SORGYALOG-KATONÁK.

nak. Hűséges, engedelmes, minden nélkülözést tűrő, edzett hadi nép. Az ujonczozásnál olyan széles mellű legények állnak elő, a melyeneket a mi hadseregünk talán ritkaságul is alig kap.

Hogy mindemellett a török hadsereg még sem fejlett odáig, mint az európai hadseregek, annak fő oka a birodalom folytonos pénzzavarában s ennek egyik következményében : a taktikai képzettség fogyatékoságában keresendő. Ezt igazolta az utolsó török-orosz háború, melyben a török vitézség csodákat mivelt és mégis elvesztette a hadjáratot, a minthogy vesztes lenne bármely újabb háborúban is.

A szükséges ujonczjutalékot önkéntes belépés által, toborzás útján szerzik be. A belépett ujoncz törvénytörvény szerint 5 évig köteles szolgálni, de már rendszerint a harmadik év végén haza bocsátják, mert újabb ujonczjutalék jelentkezik. A papoknak nagy érdemük van e tekintetben ; ők beszélnek reá a népet hadi kötelessége teljesítésére. A katonát juh hússal és kenyérral bőven ellátják, s a rizsből jól kijut nekik, csak a zsoldjukat kapják rendetlenül, a mi főleg a magasabb rangú tisztekre hat nyomasztólag. Különbö a főbb tisztek is nagyon kevés készpénzt kapnak ; a régi, több százados gyakorlat szerint, jobbra természetben szolgáltatják ki nekik is a javadalmakat, név szerint húst, rizst, kenyeret, a mit azután a mindig kéznél levő örmény és görög kereskedőknek kénytelenek eladni nagy veszteséggel.

A katona, ha kiszolgált, elbocsátó levelet kap ; egészen új egyenruhába öltöztetik, fényes lakk szíjra fűzött táskát, arannyal átszőtt övet és új fezt adnak neki és az állam költségén szállítják haza. Természetes, hogy egy ily fényesen kiöltöztetett katona hazaérkezése a falu egész fiatalságát feltüzeli. Legnagyobb dicsőség a gárda-ezredekben szolgálni. Az egyik az etrogul lovas gárda-ezred, melynek egyenruhája középtű áll a cserkesz lovasság és a német dragonyos-ezredek egyenruházata között. Fejükön asztragan süveget, kezökben vörös lobogós, hosszúnyelű kopját viselnek. Az egész ezrednek fehér, vagy igen világos szürke lova van. Elsős

Az Etrogul lovas testőr-ezred a Selamlíkon.
A TÖRÖK KATONASÁG. — Abdullah fiverek konstantinápolyi fényképe után.

időben világos szürke köpenyt viselnek vörös hajtókával. Ennek az ezrednek néhány zászlóalja szokott rendszeren a Szelamlikon megjelenni, hol szintén lovon ülő zenekarokkal festői képpé csoportosúlnak. A második gárda-ezred lovas dragonyosokból áll, csaknem teljesen német mintára öltöztetve. A mellükön két fényes gomborral megrakott vörös posztóbetétet és szintén

Abdullah fivérek konstantinápolyi fényképe.

KIS-ÁZSIAI TÖRÖK ZAPTIE.

asztragan süveget viselnek. A gárda-ezrednek sorakozik még felváltva egy ezred rendes törökgyalogság, vagy egy ezred albán-gyalogság. Ez utóbbiak szolgáltatják a nagy kiterjedésű Yildiz császári palota rendes katonai őrségét. A lovaság lovai kitűnők. A legszebb arabs fajú lovakat látni a tisztek alatt; a legénység lovai legnagyobbbrészt magyar lovak.

A palotai szolgálatban nagy szerepük jut a hadsegédeknek. Ezek jelvénye a vállon és mel-

len lelógó hármás arany zsinórzat. Ezt a címet különben vidéken szolgáló tiszteknek is adják. Mintegy két ezer ilyen hadsegéd van. A szultán személye mellett szolgáló hadsegédeknek sötétkék zubbonyuk van a rendes fegyver-kabát felett, melynek piros bélésű lobogós nyitott ujjá igen festőivé teszi öltözetüket.

A gyalog-ezredek sorából ki kell emelnünk a szintén festői öltözetű arabs-ezredet, melynek soraiban nem egy feketét látunk. Zöld turbánt, kurta, sötét-kék zekét, vörös bugyogót és fehér lábszárfedőt viselnek. A lépést, menetelésknél úgy ezek, mint általában a gyalogosok szinte balletszerűleg megtartják.

Az albán-ezred sötét-kék zekéje vörös zsinórzattal van díszítve és sötét-kék köpönyegüknek vörös bélése van, melynek két szárnyát felgombolják, hogy könnyebben léphessenek. Úgy ezek, mint általában a többi összes gyalog-ezredek vörös fezt, sötét-kék nadrágot s kurta szárú csizmát hordanak. Fegyverzetük amerikai rendszerű hátultöltő puská, melyre az oldal-fegyver gyanánt hordott hosszú szuronyt feltűzve viselik. Övük szíján közepütt egy sárga rézlapon a török állami címet, meg két tölténytáskát viselnek. A fegyvert mindig feltűzött szuronyval és vállra vetve hordják, mint a francia katonaság, menet közben, vagy az ór állomáson egyik vállról a másikra vetve cserélgetik. Az őrségen a katona nem járkal fel és alá, mint nálunk, hanem egy deszkaszálon áll egy helyben, mint a szobor. Tisztelgésnél a fegyvert a váll mellett lebecsátva, félkézzel szorosan a mellhez szorítva tartja. Érdekes, hogy az utcán találkozva az alantas nem üdvözli tisztjét, ellenben órállomáson fegyverével minden tisztnek tiszteleg.

Minden ezrednek külön zenekara van fuvó hangszerekkel. A zenekar előtt 24 trombitás és 8 dobos halad. Menet közben a trombitások hangszereiket ha nem fújják is, szájuk előtt föl-emelve viszik, mintha fúnák. A dobosok bő kötényt viselnek s azzal olyanok, mint valami kovács legények. Ha menet közben megállanak, a vízfordó katonák vállaikon hordott bőr tömlőkkel odalépnek és sárgaréz csészével friss vízzel kínálják a csapatot.

Ha díszszemlére vonódnak, a zászlóalj végén több katona hátán nagy bádog szelenczékben viszi a többinek új fezeit, néha csizmáit, melyeket azután a szemle helyére érve az ócskakkal kicserélnek.

Minden ezrednek díszes nagy zászlaja van, melyre, ha az ezred valamely csatában már kitüntette magát, a Medzsid-rend nagy szalagja és csillaga van felkötve. Ezenkívül az egyes zászlóaljoknak külön kis zászlaik vannak, vörös és zöld színben, a félholdas és csillagos címerrel. Ezeket egy katona vékony nyelénél fogva a puskája csövébe dugva hordja.

A tüzérség lovas ezredbe van osztva; a gyalog tüzérek az ágyúkon ülnek. A tüzérség is

hasonlít a többi lovassághoz, csakhogy fegyverkabátja fényes gombos fekete posztó s oldalt vörös csikkal ellátott sötét szürke nadrág. Fejükön szintén asztragan süveget viselnek. Ágyúik hátultöltők, melyeket nagy ügyességgel kezelnek. A tengeri és vár-ütegek kivétel nélkül nagyobb Krupp-féle ágyúk. Konstantinápolyt a száraz föld felől védő nagy földerődök, valamint a Fekete-tenger torkolatánál, a Bosporusban és Dardanellákban levő nagy parti erődökben külön vártüzér-zászlóaljok vannak. Ezen erődökben óriási nagyságú Krupp-féle ágyúk vannak elhelyezve. A Fekete-tenger torkolatának egyik leghatalmasabb erődje a *Madzsar vár* (magyar erőd), mely sok század óta viseli a mi nevünket. Ágyúik egy részét Konstantinápoly egyik külvárosában, Top-haneban levő fegyvertárakban maguk öntik. Ezerszámra vannak itt a különböző kaliberű ágyúk. Ezen fegyvertár udvarán van közel 300 régi ágyú is. Egyike e nemben a legbecsesebb gyűjteményeknek. Közöttük több régi magyar ágyú is van.

Szekerészetük az ottani körülményekhez alkalmazott sajátos intézmény. Hosszú, létrás oldalú szekereik elé négy öszvér van fogva, mely állatok gyorsak és rendkívül kitartók. Az ázsiai csapatoknál ezekhez külön teherhordó tevecsapatok csatlakoznak. Szekerész katonáik csaknem hasonló öltözetűek, mint a tüzekek.

A hadi tengerészet leggyöngébb része a török haderőnek. Míg más nemzeteknél a technika épen ezt a fegyvernemet fejlesztette a leghatalmasabbá: ő náluk századokkal cz előtt hatalmasabb volt az, mint ma. A tengerész-ezred erőteljes, jól fegyverezett katonaság; fehér blúzával piros fezen festői megjelenésű. A török hajóraj legnagyobb része évtizedek óta mozdulatlanul rozsdásodik az Aranyszarv vizeiben; még kisebb gyakorlatokat sem végez. Mind a mellett van néhány teljesen mai módon felszerelt nagy hajójuk, minő a «Hamidie» fregatt is. Van több torpedó-hajójuk s úgy a Bosporus, mint a Dardanellák elzárására erős torpedolán-czolatuk. A tüzoltó-ezredek, különleges feladatuk mellett rendes katonai szolgálatot is teljesítenek, sőt a gróf Széchényi Ödön pasa alatt álló tüzoltóezred egyszersmind a szultán egyik gárdaezrede is. Van külön tengerész tüzoltóezred is, mely hajón és kikötőben tám adó tüzeknél tesz szolgálatot.

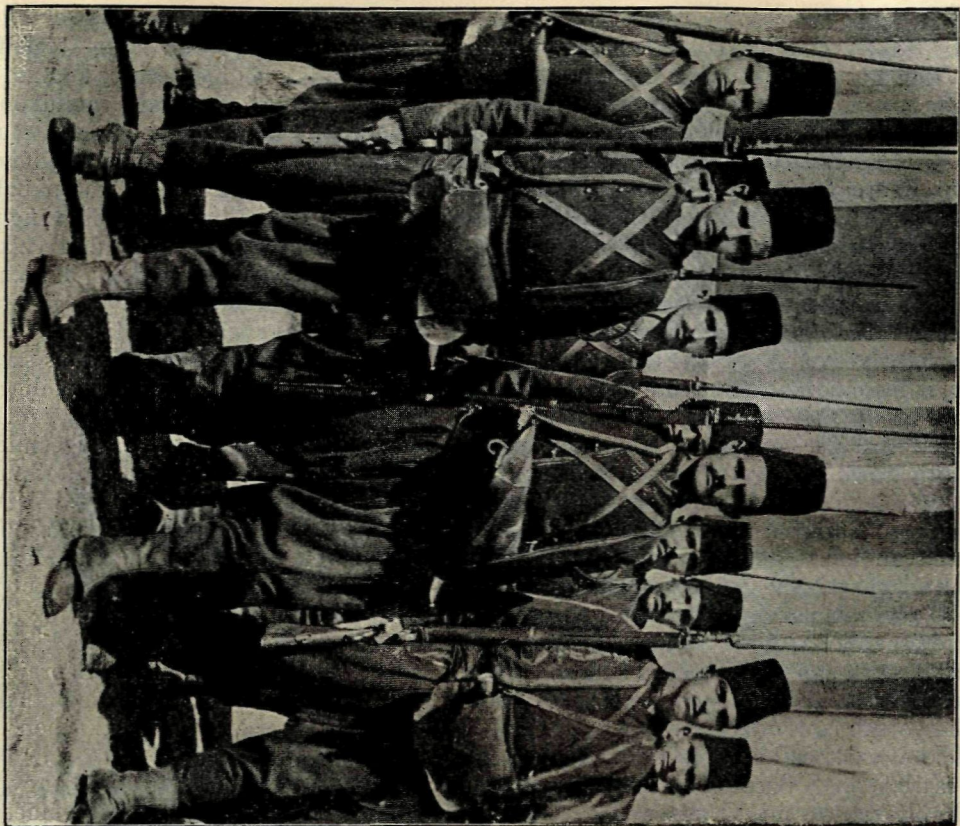
Egyik érdekes intézménye a török hadsereg-

nek a katonai csendőrség. Ennek feladata, hogy atyáskodjék a jó török katona felett. A csendőrök rendes, sőt igen csinos katonai egyenruhát viselnek hosszú karddal s mellükön számozott rézlappal. Ellenőrzik a katonák magaviseletét, erkölcsi életét s különösen ellenőrzik a korcsmákat. Bort, sört a török katonának nem szabad inni; még a legmagasabb rangú tisztnek is csak akkor, ha egyszersmind étkezik is. A perai előkelő sörházakban rendes látvány, hogy a sűrűző tisztek asztalánál megjelenik egy-egy ilyen katonai közcsendőr, tiszteleg s a következő perczben a tiszturak fizetnek és szépen elmennek. De ez a csendőrség azt is följegyzi, ha például egy közkatonát valami nagy terhet czipelve lát az utcán. Felebbvalóját ilyesmiért okvetlenül büntetés éri. Mint említettem, általában a katonának jó dolga van itt. Tisztjei atyailag bánnak vele. «Báránkámnak» szólítják, barátoknak vele s a maguk módja szerint elég jól ellátják. Télen például napjában többször meleg theát adnak nekik. Érdekes részét képezik a török haderőnek a különböző kisázsiai irregularis csapatok. Ezek között néprajzilag is kiválóan érdekesek a török szolgálatban levő zejbekek, a kiket egy csoportképben szintén bemutatunk.

A hadsereg átalakításában nagy segítségére voltak a török kormánynak a német tisztek, kik most is nagy számban vannak alkalmazva az egyes ezredeknél. Sok ezenkívül a magasabb rangú angol és francia tiszt is. Konstantinápolyban van magasabb katonai akadémia is, hol a törzs- és tábornoki tisztek nyerik kiképeztetésüket.

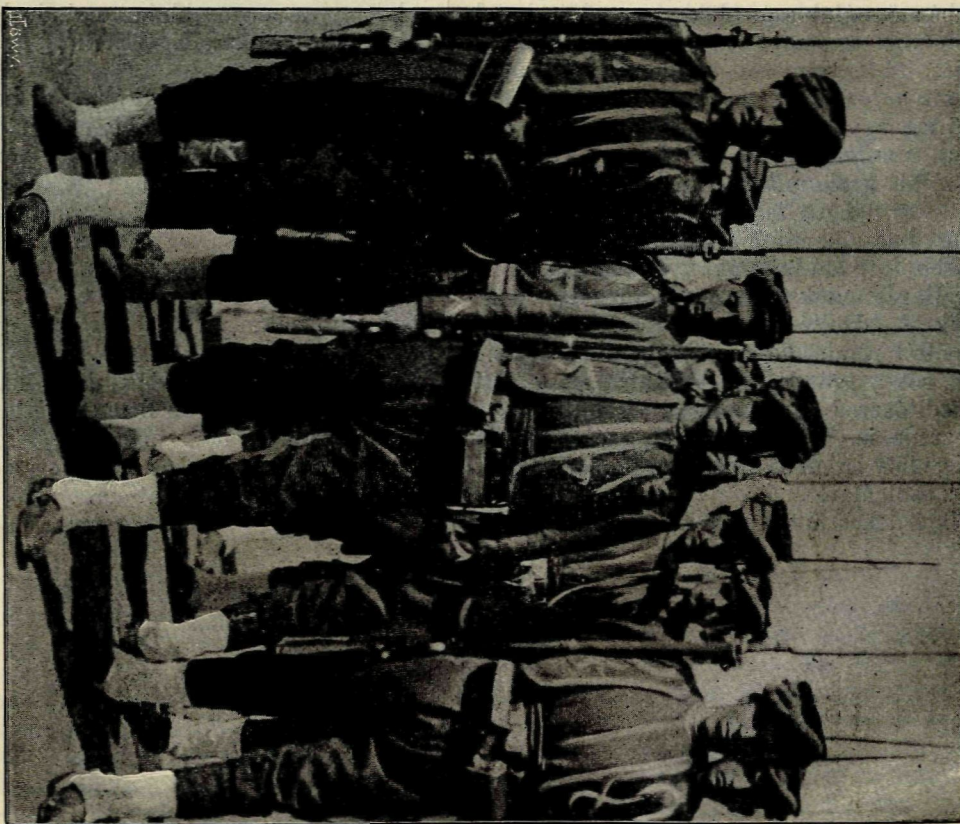
A legfőbb hadúr a szultán, a ki maga is nemcsak igen szereti hadseregét, hanem ért is hozzá. Egy szelamlik utáni csapatszemlén, mikor a szultán a mecset ablakában ült, láttam, hogy az ablak előtt elvonuló csapatokat szemlélve egyszer csak intett a nagy úr egyik alant álló szárnysegédének s ez kirántott egy legényt a sorból és oda lökte az ablak alatt sorfalat álló testőrcsapat közé. Ruházatán vett észre a szultán valami szabálytalanságot.

E rövid vázlat is eléggé igazolhatja, hogy a «beteg ember» inkább beteg oroszán. A vidéken a katonaság nem oly fényes, mint a császári városban, piszkos, rongyos, sőt gyakran éheznek is, de hű és jó katona.

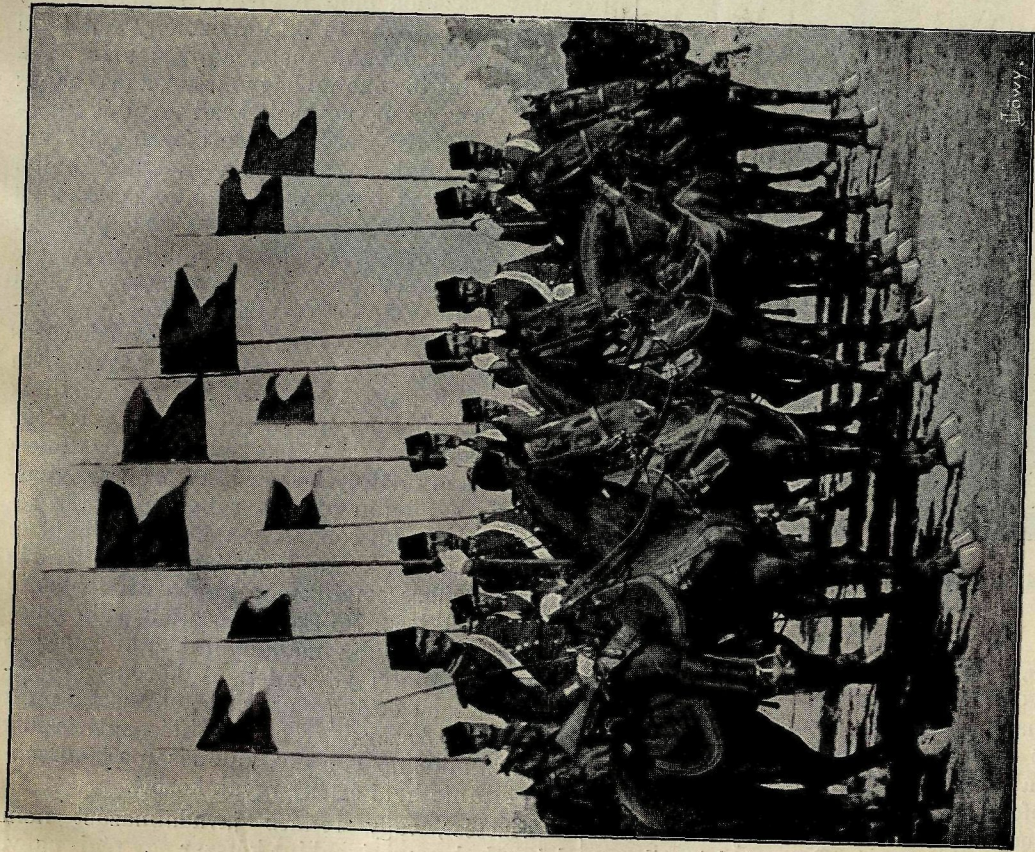

Albán gyalog ezred.

A TÖRÖK KATONASÁG. — Abdulláh fiérek konstantinápolyi fényképei után.

Arab testőr ezred.

Dragonyos testőr ezred.

A TÖRÖK KATONASÁG. — Abdullah fivérek konstantinápolyi fényképei után.

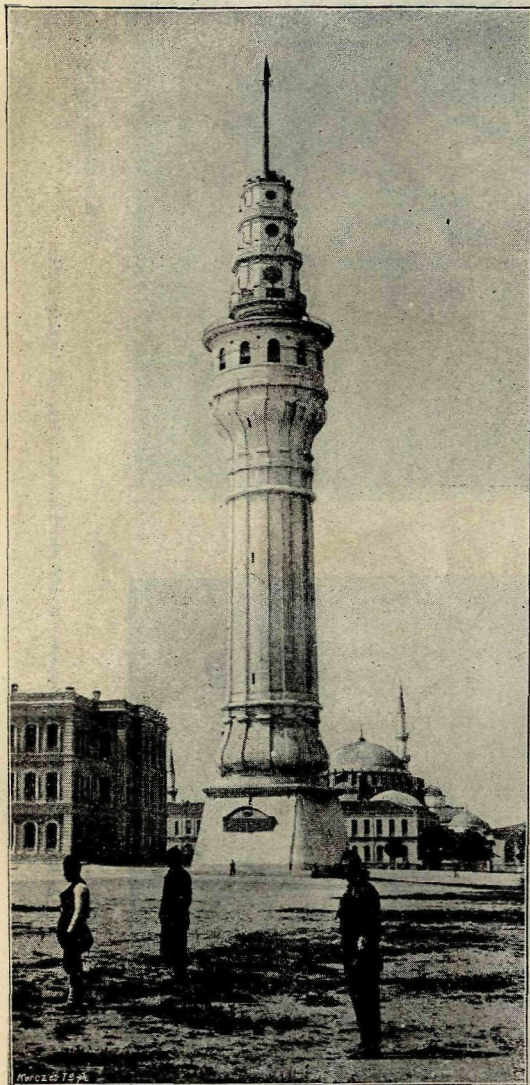

Kis-ázsiai zejbelek.

KONSTANTINÁPOLYI ÉLET.

A tűzoltóság. Az építkezési mód. Vad tűzoltók. A tűzoltás szervezése. Tűzoltó-ezredek. Tűzoltó-gárda ezred. Tengerész tűzoltó-ezred. Tűzértornyok.

Keleten és délen, hol a természet pazar szépségével bájolja el az embert, rendesen megjelennek a nyugati ember előtt szokatlanabb elemi

A SZERASZKERIAT TŰZŐRSÉGI TORONY KONSTANTINÁPOLYBAN.

csapások is, nehogy tulságosan elbizuk magunkat. Ilyen a földrengés. A keleten általában és már Konstantinápolyban is, ez meglehetősen megszokott dolog. Az emberek, hogy úgy mondjam, állandóan számolnak vele s ezen körülmény befolyásolja építkezésüket. A két-három emeletes házakat is csaknem teljesen fából építik. A földbe leásott nagy szálfák képezik az

épület vázát, a falakat gerendákra szegezett deszkák és léczek szolgáltatják, melyek közei téglával, vagy sárral vannak kitöltve. A lépcsők minden esetben deszkából készülnek. Igaz ugyan, hogy cserépfedeleket használnak, de azért, ha az ilyen házban tűz üt ki, az egy megakott máglya, a mely szédületes gyorsasággal szokott földig égni.

Konstantinápoly tengernyi háztömege is, kivéve a pérai városrész néhány újonnan épített kő palotáját, így épült, szorosán egymásra támaszkodó házakkal és rendkívül szűk utcákkal.

A legkisebb tüzeset éppen azért itt veszedelem számba megy; míg rendszeresen szervezett tűzoltóság nem volt, a házak százanként égtek le és egész városrészek pusztultak el.

Ígyrészenként egész Konstantinápoly legalább harminczszor égett már le és ez nagy veszteség volt az egész kulturára nézve, mert e falházakban a századok alatt nyugatról hadi zsákmány gyanánt összesarcsolt műkincsek, a régi bizanti és arab irodalom itt felhalmozott pótolhatatlan kéziratok égtek el.

Már századok előtt e viszonyok alapján egy egészen sajátos tűzoltó-intézmény fejtett ki Konstantinápolyban, mely, ámbár már csak inkább mint történelmi hagyomány, a mai nap is fennáll, s ez az úgynevezett «vad tűzoltók intézménye». Ezt ősi szervezetében bátran lehet nevezni egy szabad csapatnak, melynek tagjai önként állottak össze marczona tengerészekből és kiszolgált katonákból. A város több pontján, magasabb tornyok közelében, hol egy-egy őrszemet tartanak, van a kaszárnyájuk, hol 10—12-en állandóan tartózkodnak. Egyenruhájuk, híven a régi hagyományhoz, ma is vörös blúz, vászonnadrág és fez. Vezetőik kezükben kurta nyelvű dárdát hordanak. Ezzel csinálnak maguknak utat az utcái tolongásában. Ha tűz van, kezdetleges kézi fecskendőjüket vállukra kapják és mindannyian mezítláb örületes gyorsasággal s folyton ordítva rohannak a tűz helyére. Ez a vadul rohanó csapat, ha felbukkan valahol az utcákon, hogy egy szempillantás alatt eltűnjék semeink elől, igazán megdöbbentő benyomást tesz. És ezt a mezítláb, való rohanást csak az tudja méltányolni, a ki ösmeri a konstantinápolyi kövezetét. A közönség meglehetősen fél ettől a vad csapattól, mert a mint mondják, sokszor nagyobb pusztításokat visznek véghez, mint maga a tűz, különösen a könnyebben eltüntethető értéktárgyak között.

Fizetést, vagy rendes javadalmazást nem húznak, hanem évenként kétszer egy régi, nagy,

Alfred és J. J. M.

Széchenyi Ötön pasa.

A KONSTANTINÁPOLYI TŰZOLTÓSÁG. — A tüzoltóság tisztikara.

ezüst tányérral sorba járnak a házakat és könyöradományokat gyűjtenek.

A jelenlegi szultán, mint minden téren, úgy itt is sok üdvös reformot léptetett életbe s kezdettől fogva nagy súlyt helyez ez intézmény fejlesztésére. Szemben az állandó és mindig nagy arányú tűzveszedelemmel, az óvintézk-

katonai pontos szolgálattal van rendezve. Van számos tűzoltóállomás, el van látva a Jyldiz császári palota, a nagyvezér palotája s több kiváló épület külön tűzoltó csapatokkal s ezenfelül két ezred van teljesen kiképezve és felszerelve a modern európai igényeknek megfelelő tűzoltó eszközökkel, melyek tüzeseteknél

A KONSTANTINÁPOLYI TŰZOLTÓSÁG. — Az első zászlóalj gyakorlata.

déseknek is nagy arányúaknak kell lenni. A leghelyesebb volt a tűzoltói intézményt a katonaságra alapítani. És itt kezdődik nagynevű hazánkfiának gróf *Széchenyi Ödön* pasának, jelenleg altábornagynak és a szultán hadsegédének nagyszabású működése és szervező tehetségének érvényesülése. Konstantinápolyban ma a tűzoltóság katonai alapon és fegyelemmel,

azonnal zászlóaljankint roham-lépésben vonulnak a vész helyére. A tűzoltó-ezred érdemeit maga a szultán az által ösmerte el, hogy egyik gárda-ezredévé tette azt. Leginkább nyerünk fogalmat az előttünk eddigelé ösmertetlen intézményről, ha egy gyakorlatukat végignézzük.

A pasa szivességéből hivatalosak voltunk egy ily diszgyakorlatára a-tengerész tűzoltó-ezred-

nek. Az Aranyszarv nagy kiterjedésű kikötőiben horgonyozik a török hadi hajóraj, számos nagy hajójával, ezenkívül százával vannak ott ki-

chenyi pasa a külön tengerész tűzoltó-ezredet, a hadi hajók tengerész katonaságából.

Az Aranyszarv partján fekvő egyik kaszár-

KONSTANTINÁPOLYI UTCZA FAVÁZAS HÁZAKKAL.

kötte a kereskedelmi hajók s a partok mentén nagy raktárak terülnek el. Itt e hajókon és raktárakban nem ritkán veszedelmes tüzek szoktak kitörni. Ezek elfojtására szervezte gróf Szé-

nyában állomásozik ez ezred két zászlóaljja. Ide voltunk hivatalosak egyik délután 3 órára. A kaszárnya nagy udvarán, egy háromemeletes nagy, fából készült mázsház áll. Mellette egy

elkerített, kis árnyas kertecske van, ciprusfákkal és szökőkúttal. Itt fogadott bennünket a pasa török szokás szerint forró fekete kávéval és finom cigarettával. A meghívottak között volt több pérai előkelőség, két ujságíró s néhány szép hölgy. A kaszárnya udvarát környező partoldalon több száz török nő gyűlt össze a közeli városrészekből, hogy sűrű fátyolaikon keresztül gyönyörködjenek a gyakorlatban.

Miután az ezredes megtette a pasának jelentését: egy 38 emberből álló zenekar játéka mellett a csapatok kivonultak a kaszárnyából. Felszerelésük a tengerész-ezred rendes katonai készlete. Fejükön, mint általában a török gyalgóság, piros fezt hordanak.

Előbb nagy szabatosággal tartott rendes katonai gyakorlatokat és fegyverfogásokat végeznek. Ennek befejezésével egy kürtjelre a kaszárnyába rohannak s alig pár perc alatt teljes tűzoltó felszereléssel, pirosra festett vas sisakban jelennek meg. Előbb festői csoportokban vonulnak elő, azután rohamlépésben, négy nagy fecskendővel jelennek meg, katonai pontossággal szerelik fel a tömlőket s támadják meg a háromemeletes fa házat. A mászók pár pillanat alatt a ház tetején vannak a csövekkel együtt. Hasonló pontossággal végzik a leszerelést és elvonulást, a mentő és ugró próbákat. A felszerelés és a gépek kitűnőek; emezekre a mi iparunk lehet büszke, a mennyiben a budapesti Walsér és Tarnóczy-féle tűzoltó-gépgyárakból valók. Előttünk szokatlan, hogy a fecskendőket is maguk a katonák vonják s lovakat egyáltalán nem alkalmaznak. Ennek oka Konstantinápolyi sajátosságos fekvése. A városrészek legnagyobb része ugyanis meredek hegyoldalon fekszik, hova a lovak nem bírnák fölventatni a fecskendőket. Ezek a katonák pedig szélesebbéssel rohannak velük. Nagyobb tüzesetekhez gőzgéppel hajtott fecskendők vannak, melyek szállításához már természetesen lovakat használnak. Valóban bámulatos az a gyorsaság, a melylyel e könnyednek egyáltalán nem mondható csapatok mozognak; a mi bizonyára a betanítás és gyakorlás érdeme.

A tűzoltó gyakorlat befejeztével a csapatok oszlopokban állanak fel, a zenekar rázendíti a Hamídie-indulót, a katonaság ajkáról felzúg a «Padisah Csokjassa» kiáltás és ezzel vége van a díszszemlének. Egyik képünk, melyen közepütt Széchenyi pasa látható, az ezred tisztikarát tünteti föl a kaszárnya kapuja előtt, a másikon pedig ugyancsak a pasa vezetése alatt tűzoltói felszereléssel látjuk az első zászlóaljzat.

Érdekes példáját láttuk a gyakorlat közben a katonai nevelésnek. Ugyanis a magasabb rangú tisztek fiai részt vesznek a katonai gyakorlatokon. Így az ezredes hét éves kis fia teljes tűz-

oltói felszereléssel mindvégig részt vett a díszszemlén s meg szokott atyja kíséretében jelenni a szelamlikon is.

A tűzörök több magasabb minaretben vannak elhelyezve, a két fő tűzország azonban a pérai galata-toronyban és a sztambuli seraszkeriat-toronyban van. Emennek a bejáratánál egy vörös bluzos, vad tűzoltó örökődik és sarezol meg két piaszter baksis erejéig. A földnek ezen egyik legmagasabb tornyába 257 széles lépesón jutunk föl a körüljáró erkélyre, hol a toronyőr kellő baksis átnyújtása után szívesen fogad és forró kávéval vendégel meg bennünket. Itt teszik ki, ha tűz van, nappal az óriási vörös jelző gömböket és éjjel a vörös lámpákat. Még három emeletet kell másznunk, hogy a tetőre jussunk, hol vas árbocon suhog a török állam óriás vörös lobogója. A látvány nagyszerűsége, mely innen előnkbe tárul, leírhatatlan, megdöbbentő. A távolban a Fekete-tenger és az ázsiai partok; majd a Márvány-tenger, a Bosporus, az Arany-szár s ezek partjain a város sok színű képe mint egy kiterített roppant térkép látszik. A tengeren nesztelenül siklanak a gőzösök és ringanak a fehér vitorlák, mint a napfényben röpködő pillangók. A szörnyű magasságba egyetlen hang sem hallatszik föl. Mintha csak az égből néznők ezt a szép világot! Pár percnél tovább nem bírjuk ki a szédítő magasságot s az alig elmúlt földrengés gondolva, mely a tornyot is több helyt megrepesztette, sietve hagyjuk el e sasoknak való helyet. A tűzoltó-intézményt most a szultán az egész birodalomra nézve a konstantinápolyi módjára szervezteti. Széchenyi pasa már meg is kezdte a legközelebbi vilajetekben a tűzoltó-zászlóaljak felállítását.

A ki tudja, hogy micsoda szörnyű csapás volt Konstantinápolyra eddig a tűzvész, csak az méltányolhatja a nemes gróf érdemeit, a ki egész lelkével ennek az ügynek él. Csak nem régeből, épen ottlétünk alatt volt életveszélyben, mikor egy éjjeli tűzvész alkalmával, a magyar tűzoltók által ajándékozott fogata elragadta. Elmondhatni, hogy Konstantinápolyt ő ismeri legjobban. A legelhagyatottabb városrészen a legsötétebb éjszakán megtalál, ösmer minden egyes vízcsapot.

Éjjel a város népe az éjjeli ör, a bekesi kiáltásából értesül a tűzről. Egyik ör a másikkal utczáról-utczára adja át a kiáltást.

Éjjel három órakor a bekesi vasalt végű bunkójával csattogtatja ablakunk alatt a gránit követet és tele torokkal ordítja a vészkiáltást «Jangin Vas» (lángon van), és mi, a kik szintén falépcsős hotelben lakunk, de a kik ma láttuk a tűzoltó-ezred gyakorlatait, nyugodtan alszunk tovább.

